

Հարգելի՛ ընթերցող,

Արցախի Երիտասարդ Գիտնականների և Մասնագետների Միավորման (ԱԵԳՄՄ) նախագիծ հանդիսացող **Արցախի Էլեկտրոնային Գրադարանի** կայքում տեղադրվում են Արցախի վերաբերյալ գիտավերլուծական, ճանաչողական և գեղարվեստական նյութեր՝ հայերեն, ռուսերեն և անգլերեն լեզուներով: Նյութերը կարող եք ներբեռնել ԱՆՎՃԱՐ:

Էլեկտրոնային գրադարանի նյութերն այլ կայքերում տեղադրելու համար պետք է ստանալ ԱԵԳՄՄ-ի թույլտվությունը և նշել անհրաժեշտ տվյալները:

Շնորհակալություն ենք հայտնում բոլոր հեղինակներին և հրատարակիչներին՝ աշխատանքների էլեկտրոնային տարբերակները կայքում տեղադրելու թույլտվության համար:

Уважаемый читатель!

На сайте **Электронной библиотеки Арцаха**, являющейся проектом **Объединения Молодых Учёных и Специалистов Арцаха (ОМУСА)**, размещаются научно-аналитические, познавательные и художественные материалы об Арцахе на армянском, русском и английском языках. Материалы можете скачать БЕСПЛАТНО.

Для того, чтобы размещать любой материал Электронной библиотеки на другом сайте, вы должны сначала получить разрешение ОМУСА и указать необходимые данные.

Мы благодарим всех авторов и издателей за разрешение размещать электронные версии своих работ на этом сайте.

Dear reader,

The Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh (UYSSA) presents its project - **Artsakh E-Library** website, where you can find and download for FREE scientific and research, cognitive and literary materials on Artsakh in Armenian, Russian and English languages.

If re-using any material from our site you have first to get the UYSSA approval and specify the required data.

We thank all the authors and publishers for giving permission to place the electronic versions of their works on this website.

Մեր տվյալները – Наши контакты - Our contacts

Site: <http://artsakhib.am/>

E-mail: info@artsakhib.am

Facebook: <https://www.facebook.com/www.artsakhib.am/>

ВКонтакте: <https://vk.com/artsakhiblibrary>

Twitter: <https://twitter.com/ArtsakhELibrary>

ՀՀ ՍՊՈՐՏԻ ԵՎ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԵՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

«ՉԱՆԳԵՉՈՒԻԻ
ՊՂՆՁԱՄՈՒԲԳԵՆԱՅԻՆ
ԿՈՄԲԻՆԱՏ» ՓԲԸ

ԱՐՑԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ
ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ
ՄԻԱԿՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՄ)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՑԱԽ

SCIENTIFIC
ARTSAKH

НАУЧНЫЙ
АРЦАХ

№ 1, 2018

Հիմնադիր – Founder – Учредитель:
ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՍՈՒՍԱՐԱՆ (ԵՊՀ)
YEREVAN STATE UNIVERSITY (YSU)
ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ (ЕГУ)
www.y-su.am

Հրատարակիչ – Publisher - Издатель:
ԱՐՅԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՄԻԱԿՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՍ)
UNION OF YOUNG SCIENTISTS AND SPECIALISTS OF ARTSAKH (UYSSA)
ОБЪЕДИНЕНИЕ МОЛОДЫХ УЧЁНЫХ И СПЕЦИАЛИСТОВ АРЦАХА (ОМУСА)
www.aegmm.org

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՅԱԽ

SCIENTIFIC ARTSAKH

НАУЧНЫЙ АРЦАХ

№1, 2018

*Նվիրվում է Հայաստանի առաջին Հանրապետության 100-րդ, Արցախյան շարժման 30-րդ ու
Էրեբունի-Երևանի հիմնադրման 2800-րդ ամյակներին*

*Dedicated to the 100th anniversary of the First Republic of Armenia, the 30th anniversary
of the Artsakh movement and the 2800th anniversary of the founding of Erebuni-Yerevan*

*Посвящается 100-летию Первой Республики Армения, 30-летию Арцахского движения и
2800-летию основания Эребуни-Ереван*

ԱԵԳՄՍ – UYSSA – ОМУСА
ԵՐԵՎԱՆ – YEREVAN – ЕРЕВАН
2018

*Չրատարակության Է երաշխավորվել Երևանի պետական Չամալսարանի գիտական խորհրդի թիվ 2/8.8 առ 29.11.2018թ. որոշմամբ
 Рекомендовано к публикации решением учёного совета №2/8.8
 от 29.11.2018г. Ереванского государственного университета
 Recommended for publication by the Yerevan State University
 Academic Council Decision №2/8.8 of November 29, 2018*

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՐԴ

Նախագահ՝ ԵՊՂ ռեկտոր, ՉՉ ԳԱԱ թղթակից անդամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Արամ ՄԻՍՈՆՅԱՆ

Անդամներ՝

ԱՎԱԳՅԱՆ Արծրուն, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ Չրանտ, հոգեբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԲԱԲԱՅԱՆ Դավիթ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 ԲԱԼԱՅԱՆ Վահրամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԳԱԼՍՏՅԱՆ Խաչիկ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 ԳՅՈՒԼԱՄԻՐՅԱՆ Զուլիխան, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԳՐՈՒՉԴԵՎ Վլադիսլավ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Կոստրոմա, ՌԴ)
 ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ Գևորգ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ Արման, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 ԺԵՅՄՈ Մարտիկ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Օլշտին, Լեհաստան)
 ԼԱՊԵՎԱՎ Վալենտինա, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Մոսկվա, ՌԴ)
 ԼՈՒԽՏԵՐՅԱՆԴՏ Օտտո, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Չամբուրգ, Գերմանիա)
 ՉՈՎՍԵՓՅԱՆ Մուշեղ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՂԱԶԻՆՅԱՆ Գագիկ, ՉՉ ԳԱԱ ակադեմիկոս, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
 ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ Աշոտ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՄԻՆԱՅԱՆ Էդիկ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ Կարեն, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ
 ՍԱՐԳՍՅԱՆ Չայկ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՎԱՍԿՈՎ Մաքսիմ, սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Դոնի Ռոստով, ՌԴ)
 ԶԵՌՅԱՆ Գարիկ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԶՈՉԱՐՅԱՆ Տիգրան, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գլխավոր խմբագիր՝ իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ **Ավետից ՉԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ**

Գիտական Արցախ, №1, 2018, Երևան, «ԱԵԳՄՍ» հրատ., 2018, 448 էջ:
 Scientific Artsakh, №1, 2018, Yerevan, «UYSSA» publ., 2018, 448 pages.
 Научный Арцах, №1, 2018, Ереван, Изд. «ОМУСА», 2018, 448 страниц.

«Գիտական Արցախ» պարբերականի 1-ին համարում տեղ են գտել հայկական արդի հիմնախնդիրներից մեկի՝ պետականության վերաբերյալ Չայաստանը, Արցախը, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները, Գերմանիան, Լեհաստանը և Բելառուսը ներկայացնող հեղինակների գիտական աշխատանքները:

Գիտական պարբերականում գետեղված են նաև Արցախի երիտասարդ գիտնականների և մասնագետների միավորման ու Երևանի պետական համալսարանի կողմից 2018թ. սեպտեմբերի 13-16-ը Ստեփանակերտում համատեղ կազմակերպված «Չայոց պետականության անցյալը, ներկան ու ապագան» 3-րդ միջազգային երիտասարդական գիտաժողովի լավագույն գիտական հոդվածները:

The first issue of «Scientific Artsakh» journal comprises the scientific works of authors from Armenia, Artsakh, the United States of America, Germany, Poland and Belarus on one of the most urgent problems for Armenians – the statehood. The publication also contains the best scientific articles of the 3rd international youth scientific conference «The past, present and future of the Armenian statehood», jointly organized by the Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh and Yerevan State University on September 13-16, 2018 in Stepanakert.

В первом номере журнала «Научный Арцах» нашли место научные работы авторов из Армении, Арцаха, Соединенных Штатов Америки, Германии, Польши и Беларуси по одной из актуальных для армян проблем – государственности.

В издании размещены также лучшие научные статьи 3-ей международной молодежной научной конференции «Прошлое, настоящее и будущее Армянской государственности», совместно организованной Объединением молодых учёных и специалистов Арцаха и Ереванским государственным университетом 13-16 сентября 2018 года в Степанакерте.

EDITORIAL COUNCIL

Chairman: Aram SIMONYAN, Rector of YSU, NAS RA Associate Member, Doctor of History, Professor

Members:

AVAGYAN Artsrun, Doctor of Philology, Professor
 AVANESYAN Hrant, Doctor of Psychology, Professor
 BABAYAN David, Doctor of History, Associate Professor
 BALAYAN Vahram, Doctor of History, Professor
 DANIELYAN Gevorg, Doctor of Law, Professor
 GALSTYAN Khachik, Doctor of Political Sciences, Associate Professor
 GHAZINYAN Gagik, Academician of NAS RA, Doctor of Law, Professor
 GRUZDEV Vladislav, Doctor of Law, Professor (Kostroma, Russia)
 GYULAMIRYAN Julieta, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
 HOVSEPYAN Moushegh, Doctor of Philology, Professor
 KERYAN Garik, Doctor of Political Sciences, Professor
 KOCHARYAN Tigran, Doctor of Political Sciences, Professor
 LAPAEVA Valentina, Doctor of Law, Professor (Moscow, Russia)
 LUCHTERHANDT Otto, Doctor of Law, Professor (Hamburg, Germany)
 MARKOSYAN Ashot, Doctor of Economic Sciences, Professor
 MINASYAN Edik, Doctor of History, Professor
 NERSISYAN Karen, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
 SARGSYAN Hayk, Doctor of Economic Sciences, Professor
 VASKOV Maksim, Doctor of Sociology, Professor (Rostov-on-Don, Russia)
 YEGHIAZARYAN Arman, Doctor of History, Associate Professor
 ZEJMO Marek, Doctor of Political Sciences, Professor (Olsztyn, Poland)

Editor-in-Chief: Avetik HARUTYUNYAN, Candidate of Law, Associate Professor

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Председатель: ректор ЕГУ, член-корреспондент НАН Республики Армения, доктор исторических наук, профессор **Арам СИМОНЯН**

Члены:

АВАԿՅԱՆ Արժրուն, доктор филологических наук, профессор
 АВАՆԵՏՅԱՆ Գրանտ, доктор психологических наук, профессор
 ԲԱԲԱՅԱՆ Դավիդ, доктор исторических наук, доцент
 ԲԱԼԱՅԱՆ Վահրամ, доктор исторических наук, профессор
 ՎԱՏՅԿՈՎ Մաքսիմ, доктор социологических наук, профессор (Ростов-на-Дону, Россия)
 ԳԱԼՏՅԱՆ Խաչիկ, доктор политических наук, доцент
 ԳՐԱԶԴԵՎ Վլадислав, доктор юридических наук, профессор (Кострома, Россия)
 ԳՅՍԼԱՄԻՐՅԱՆ Ժուլյետտա, доктор педагогических наук, профессор
 ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ Գեվորգ, доктор юридических наук, профессор
 ԵԳԻԱԶԱՐՅԱՆ Արման, доктор исторических наук, доцент
 ԶԵՅԻՄՈ Մարեկ, доктор политических наук, профессор (Ольштын, Польша)
 ԿԱԶԻՆՅԱՆ Գագիկ, академик НАН РА, доктор юридических наук, профессор
 ԿԵՐՅԱՆ Գарик, доктор политических наук, профессор
 ԿՕՇԱՐՅԱՆ Կիրան, доктор политических наук, профессор
 ԼԱՔԱԵՎԱ Վալենտինա, доктор юридических наук, профессор (Москва, Россия)
 ԼՅՈՒՒՏԵՐՔԱՆԴՏ Օտտո, доктор юридических наук, профессор (Гамбург, Германия)
 ՄԱՐԿՕՏՅԱՆ Աշոտ, доктор экономических наук, профессор
 ՄԻՆԱՏՅԱՆ Էդիկ, доктор исторических наук, профессор
 ՆԵՐՏԻՏՅԱՆ Կարեն, кандидат экономических наук, доцент
 ՕՎՏՍԵՔՅԱՆ Մուսիշ, доктор филологических наук, профессор
 ՏԱՐԳՏՅԱՆ Գայկ, доктор экономических наук, профессор

Главный редактор: кандидат юридических наук, доцент **Аветик АРУТЮНЯН**

*Տպագրվում է ՀՀ սպորտի և երիտասարդության հարցերի նախարարության աջակցությամբ
 Is published with the support of the Ministry of Sport and Youth Affairs of the Republic of Armenia
 Публикуется при поддержке Министерства спорта и по делам молодежи Республики Армения*

ՀՀ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ, ՈՐՊԵՍ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՄՐԱՊՆԴՄԱՆ ԵՐԱՇԵԻՔ

ԱՆԺԵԼԱ ՄԱՅՅԱԿԱՆՅԱԼ

Հայաստանի Հանրապետության ռազմական քաղաքականությունն ազգային անվտանգության ապահովմանը, պատերազմների և զինված բախումների կանխմանը, ռազմավարական կայունության ապահովմանն ուղղված երկրի ընդհանուր քաղաքական և արտաքին գործունեության անհրաժեշտ տարրն է: Հայաստանն իր ռազմական քաղաքականության մեջ պետականության ամրապնդումը դիտարկում է, որպես ժողովրդավարական, իրավական պետության կառուցման, սոցիալ տնտեսական բարեփոխումների իրականացման, միջազգային հարաբերություններում իրավահավասար գործունեության, փոխադարձ համագործակցության և բարիդրացիական սկզբունքների հաստատման, միջազգային անվտանգության ընդհանուր և համապարփակ համակարգի հետևողական կազմակերպման անհրաժեշտ նախադրյալ¹:

Պաշտոնական Երևանն իր ռազմական քաղաքականությունը կառուցում է գործընկերության հիմքի վրա՝ արդյունավետ հարաբերություններ զարգացնելով տարածաշրջանում գործող շահագրգիռ բոլոր ուժերի հետ: Այն ուղղված է տարածաշրջանում հավասարակշռության պահպանմանը: Ահաբեկչության դեմ պայքարում, զանգվածային ոչնչացման զենքի տարածման խնդիրներում միջազգային հանրության համախմբումը և միջազգային կայունության արդի մարտահրավերների շուրջ մեծ տեղությունների միջև ծավալված երկխոսության դրական ընթացքը ներկայումս նպաստում են Հայաստանի ռազմական քաղաքականությունում փոխլրացման սկզբունքի իրականացմանը²:

Ռազմական քաղաքականության և ռազմական անվտանգության ապահովման համակարգում կարևոր դեր է հատկացվում դիվանագիտությանը, որի առաջնահերթ խնդիրն է ստեղծել արտաքին բարենպաստ պայմաններ՝ նվազագույն ուժերով երկրի պետականության ամրապնդման համար՝ ունենալով հնարավորինս շատ դաշնակիցներ և քիչ հավանական հակառակորդներ: Հնարավոր ռազմական սպառնալիքները կանխելու գործում կարևոր նշանակություն է ստանում երկողմ և բազմակողմ դաշնակցային փոխգործակցությունը: Ուստի Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերի կարևոր խնդիրներից մեկը՝ երկրի շահերից բխող ռազմական անվտանգությունը, ինչպես նաև միջազգային կայունությունն ապահովող տարածաշրջանային ուժերի հաշվեկշռի ձևավորմանը նպաստելն է: Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության նախարարության կողմից իրականացվող միջազգային ռազմական քաղաքականությունը նպատակաուղղված է երկրի պաշտպանական կարողությունների զարգացմանը, միջազգային ռազմաքաղաքական դիրքերի ամրապնդմանը և զինված ուժերի միջազգային ինտեգրմանը, ինչպես նաև ձեռքբերված դաշնակցային հարաբերությունների ներկա մակարդակի պահպանմանն ու դինամիկ զարգացմանը:

Ներկայումս Հարավկովկասյան պետությունները որդեգրել են միանգամայն տարբեր ռազմական քաղաքականություններ և հարում են տարբեր ռազմական կառույցների, ինչը պայմանավորված է տարածաշրջանում գերտերությունների

1 Հ.Զոթանյան, «Հակամարտության էթնոքաղաքագիտություն: Հայաստանի ռազմական քաղաքականության և ազգային անվտանգության հիմունքները» ՀՀ ՊՆ Դ. Կանայանի անվան ԱՌՀԻ Երևան 2010 էջ 503

2 ՀՀ Նախագահի հրամանագիրը ՀՀ ազգային անվտանգության ռազմավարությունը հաստատելու մասին ՀՀ ՊՏ 2007.02.15/11, 07.02.2007 www.artis.am

վարած քաղաքականությամբ: Տարածաշրջանային մակարդակում, իր արտաքին ռազմական քաղաքականությունն իրականացնելիս պաշտոնական Երևանը ձգտում է զարգացնել ռազմական հարաբերություններն Իրանի Իսլամական Հանրապետության և Վրաստանի Հանրապետության հետ: Հայաստանի ռազմական քաղաքականության համար, առաջնային է կանխել Ադրբեջանի Հանրապետության կողմից Հայաստանի Հանրապետության և Արցախի Հանրապետության անվտանգությանը և սահմաններին սպառնացող ցանկացած ագրեսիա: Հայաստանի արտաքին ռազմական քաղաքականության համար Թուրքիա-Ադրբեջան ռազմավարական դաշինքը շարունակում է մնալ որպես մեծագույն սպառնալիք¹:

Հայաստանի Հանրապետությունն իր ռազմական քաղաքականությունը կառուցում է հիմնվելով «Ա՛»-«Ա՛»-ի սկզբունքի վրա, բացառելով «կա՛մ»-«կա՛մ»-ի կիրառումը, եթե դա չի սպառնում ազգային շահերին: Անդամակցելով ՅԱՊԿ-ին, մինևույն ժամանակ ակտիվ գործընկերային հարաբերություններ է զարգացնում ՆԱՏՕ-ի հետ, ինչպես նաև ներգրավված է եվրոպական անվտանգային գործընթացներում²: Հայաստանն ակտիվ և կառուցողական ռազմական հարաբերություններ է զարգացնում ԱՄՆ-ի և Ռուսաստանի Դաշնության հետ: Ներկա պայմաններում բարդացել է Հայաստանի համար հավասարակշռված արտաքին ռազմական քաղաքականություն վարելը՝ ուժային այս երկու կենտրոնների միջև: Հայաստանի որդեգրած արտաքին ռազմական քաղաքականությունն այդ մարտահրավերն օգտագործում է ուժային այդ երկու կենտրոնների կողմից՝ Հայաստանի նշանակության բարձրացման, և նրանց օգնությամբ Հայաստանի անվտանգության շահերն առաջ մղելու բարենպաստ հնարավորության օգտագործման հարցերում:

Գտնվելով մի տարածաշրջանում, որտեղ բախվում են գերտերությունների շահերը սեփական երկրի անվտանգության ապահովումը Հայաստանի համար ավելի քան կենսական կարևորություն ունի: Այդ նպատակով անհրաժեշտություն առաջացավ ստեղծել այնպիսի ռազմաքաղաքական փաստաթղթեր, որոնք կկարգավորեին Հայաստանի ռազմական քաղաքականությունը³: Հայաստանի ազգային անվտանգության համակարգի կառուցելագործումը, պաշտպանական ռազմավարության զարգացումը որակապես նոր մակարդակ տեղափոխվեց Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի՝ 2007թ փետրվարի 7-ի հրամանագրով հաստատված ազգային անվտանգության ռազմավարությամբ: Այն հնարավորություն տվեց առավել հստակ, կանոնակարգված ու ճշգրիտ կերպով իմաստավորելու սեփական և միջազգային անվտանգության խնդիրները և ուրվագծելու Հայաստանի կայուն և անվտանգ զարգացման ուղիներ: Այդ փաստաթուղթը նաև ռազմական հիմքեր ստեղծեց ռազմական դոկտրինի մշակման համար⁴:

Պետականության ամրապնդումը, որպես ռազմական քաղաքականության գերնպատակ կախորոշում է վերջինիս նպատակները և դրանց հասնելու միջոցները⁵:

¹ Լ.Էվոյան «Ադրբեջանի Հանրապետության և Թուրքիայի Հանրապետության միջև ռազմավարական գործընկերության ու փոխադարձ օգնության մասին պայմանագիրը.թուրք-ադրբեջանական Երկկողմ հարաբերությունների որակապես նոր փուլի սկիզբ» 19.05.2013 www.akunq.net/am/?p=31181

² Ա.Չաբարյան «ՀՀ արտաքին քաղաքականության ձեռքբերումներն ու մարտահրավերները» Հայկական բանակի ՀՀ ՊՆ ԱՌՀԻ ռազմագիտական հանդես 3 (89), Երևան 2016 էջ 34

³ Ա. Մնացականյան «ՀՀ ռազմական քաղաքականության հենքային փաստաթղթերի համեմատական վերլուծությունը» Արդարադատություն N 32, Երևան, մարտ 2016 էջ 56

⁴ Հ.Ջոթանջյան /Բացման խոսք/ՀՀ Դրաստամատ Կանայանի անվան Ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտ «Ռազմավարական Անվտանգային հետազոտություններ» Հատոր 1 Երևան 2014 էջ 409

⁵ Ա.Մնացականյան «ՀՀ ռազմական քաղաքականության որոշ հիմնահարցերի համառոտ վերլուծություն» ԿԱՃԱՌ, Երևան 2016 էջ 91

Պաշտոնական Երևանը իր ռազմական քաղաքականության իրականացնելիս առաջնորդվում է հետևյալ նպատակներով՝

- Հայաստանի Հանրապետության և Արցախի Հանրապետության ռազմական անվտանգության սպառնալիքների կանխարգելում և չեզոքացում,
- ճգնաժամերի հաղթահարումը, բնական և տեխնաժին աղետների հետևանքների վերացումը,
- պայթարը միջազգային ահաբեկչության, զանգվածային ոչնչացման զենքի ու դրա բաղադրամասերի, թմրամիջոցների ու հոգեմետ նյութերի անօրինական շրջանառության և Հայաստանի Հանրապետության անվտանգությանն սպառնացող այլ հանցագործությունների դեմ,
- Հայաստանի Հանրապետության ռազմական կարողությունների շարունակական և համակողմանի ամրապնդումն ու զարգացումը,
- բազմակողմ և երկկողմ հավասարակշռված ռազմական համագործակցության զարգացումը,
- տեղեկատվական անվտանգության ապահովման արդիական համակարգերի մշակումն ու ներդրումը:

Այդ նպատակներին հասնելու համար ռազմական քաղաքականության խնդիրներն են՝ հուսալի պաշտպանական կարողության ապահովումը, վերակառուցումը, արդիականացումը և ռազմական ներգրավումը¹:

Արցախյան հակամարտության դերը ՀՀ ազգային անվտանգության համակարգում հստակորեն սահմանված է Հայաստանի Հանրապետության արտաքին ռազմական քաղաքականությունը կարգավորող երկու հիմնարար փաստաթղթերում՝ Ազգային անվտանգության ռազմավարությունում և ռազմական դոկտրինում: ՀՀ ազգային անվտանգության ռազմավարությունը սահմանում է՝ «Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության առաջնային խնդիրն է Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության կարգավորումը²»: Ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորմանն աջակցելու առաքելությունը կողմերի համաձայնությամբ վստահվել է ԵԱՀԿ Մինսկի խմբին՝ Ռուսաստանի, ԱՄՆ և Ֆրանսիայի համանախագահությամբ: Հայաստանի Հանրապետությունը կարևորում է խնդրի կարգավորման շուրջ ծավալվող քննարկումների մասնակիցների փորձագիտական բարձր մակարդակը: Հայաստանի Հանրապետությունը նպատակահարմար չի համարում խնդրի կարգավորման վերաբերյալ այլ կառույցների կողմից հայտարարությունների քննարկումն ու ընդունումը, ինչպես նաև միջազգային տարբեր կազմակերպությունների ներգրավումը կարգավորման գործընթացներին: Հայաստանի Հանրապետությունը հետամուտ է հակամարտության կարգավորմանը միայն խաղաղ և փոխզիջումային ճանապարհով: Արցախի Հանրապետության հռչակման իրավական հիմքերն անխոցելի են: Մշտապես ելնելով այն սկզբունքից, որ ցանկացած վերջնական համաձայնություն կամ վերջնական փաստաթուղթ պետք է ստանա նաև արցախյան կողմի հավանությունը, Հայաստանն ընդունելի է համարում կարգավորման միայն այն տարբերակները, որոնք ուղղված կլինեն Արցախի Հանրապետության փաստացի գոյության անշրջելի իրողությունն ամրագրելուն: Արցախը պետք է աշխարհագրական կապ ունենա Հայաստանի հետ: Անվտանգությունը պետք է

1 Հայաստանի Հանրապետության նախագահի հրամանգիրը «Հայաստանի Հանրապետության ռազմական դոկտրինը» հաստատելու մասին ՀՀ ՊՏ 2008/1, 25.12.2007

2 ՀՀ նախագահի հրամանագիրը «Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ռազմավարությունը հաստատելու մասին» ՀՀ ՊՆ 2007.02.15/1107.02.2007 www.arlis.am

երաշխավորված լինի: Հայաստանի Հանրապետության դեմ ուղղված անմիջական ռազմական սպառնալիք է Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդրի նկատմամբ Ադրբեջանի վարած ռազմատենչ քաղաքականությունը, այն է՝ այդ հիմնախնդիրը լուծելի Հայաստանի նկատմամբ ռազմական գերազանցության հասնելու միջոցով: Ուստի, Հայաստանի ռազմական անվտանգության ապահովման անհրաժեշտությունը Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերից պահանջում է մշտական բարձր մարտական պատրաստականություն: Այս գործում Հայաստանի զինված ուժերի գլխավոր խնդիրն է Հայաստանի Հանրապետության սահմանների անձեռնմխելիության, ինչպես նաև Հայաստանի և Արցախի Հանրապետության բնակչության ֆիզիկական անվտանգության ապահովումը:

Ռազմական դրկտրինում նշվում է՝ «Հայաստանի Հանրապետությունը Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ժողովրդի անվտանգության և նրա ընտրած զարգացման ուղու երաշխավորն ու աջակիցն է: Դա բխում է՝

- ցեղասպանություն վերապրած հայ ժողովրդի՝ ժամանակակից Ադրբեջանի տարածքում (1980-90թթ. Սումգայիթում, Բաքվում և այլ վայրերում) ազգային գտումների նոր դրսևորումների ենթարկվելու իրողությունից,
- 1988-94 թթ. Արցախի ժողովրդի՝ օրինական և խաղաղ ճանապարհով ինքնորոշվելու ձգտմանը ռազմական ուժ հակադրելու և նրան պարտադրված պատերազմի մեջ ներքաշելու Ադրբեջանի Հանրապետության քաղաքականությունից,
- Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտությունը ռազմական ճանապարհով լուծելու Ադրբեջանի Հանրապետության ձգտումներով պայմանավորված՝ մշտապես ֆիզիկական բնաջնջման վտանգի ենթակա Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության բնակչության անվտանգության ապահովման անհրաժեշտությունից,
- Հայաստանի Հանրապետության և Արցախի Հանրապետության, ինչպես նաև նրանց բնակչության պատմատարածքային, հոգևոր-կրոնական, էթնիկ-մշակութային նույնությունից,
- Արցախի ժողովրդի՝ իր պատմական հայրենիքում ինքնորոշվելու փաստի քաղաքական-իրավական անխոցելի հիմքերից,
- Արցախի Հանրապետության՝ որպես ժողովրդավարական, սոցիալական, իրավական պետության կայացման անշոջելի իրողությունից,
- Հայաստանի Հանրապետության և Արցախի Հանրապետության անվտանգության ապահովման խնդիրների փոխկապակցվածությամբ ու ընդհանրական ընկալումից՝»:

¹ՀՀ նախագահի հրամանագիրը «Հայաստանի Հանրապետության ռազմական դրկտրինը» հաստատելու մասին ՀՀ ՊՏ 2008/1, 25.12.2007 www.arlis.am

Անժելա Մնացականյան
ՀՀ ՈԱԶՄԱԿԱՆ ԲԱՐԱԲԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ, ՈՐՊԵՍ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԱՄՐԱՊԼՆԱՆ ԵՐԱՇԽԻՔ

Բանալի բառեր՝ *անվտանգության համակարգ, պաշտպանական բարեփոխումներ, անվտանգություն, ռազմական քաղաքականություն, միջազգային պայմանագիր, համագործակցություն*

Հայաստանի Հանրապետության անվտանգությունը և գոյությունը կախված է ճիշտ մշակված և գործող ռազմական քաղաքականությունից: Ուստի անհրաժեշտ է ռազմական քաղաքականությունը, այն դիտարկելով գիտության տեսակետից ավելի ընդարձակ ուսումնասիրման և ուսումնական հաստատություններում դասավանդման համար, և՛ որպես քաղաքականություն՝ ազգային անվտանգության ապահովման անհրաժեշտ տարր, որի մշակման համար պետք է տրամադրել ավելի լուրջ միջոցներ: Պետականության ամրապնդման համատեքստում ռազմական քաղաքականության նպատակներն են՝ պետական կառավարման արդյունավետության բարձրացումը, քաղաքական համակարգի լիարժեք կայացումը, կայունության ապահովումը, ժողովրդավարական արժեքների և մարդու և քաղաքացու իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանությունը, քաղաքացիական հասարակության զարգացումը:

Anzhela Mnatsakanyan
MILITARY POLICY OF THE REPUBLIC OF ARMENIA AS GUARANTEE OF
STRENGTHENING STATE

Key words: *Security system, defense reforms, security, military policy, international treaty, cooperation*

The security and existence of the Republic of Armenia depends on the correct and functioning military policy. Military policy should be viewed in terms of science and as a necessary element of ensuring national security. In the context of strengthening the statehood, the aims of military civilization are: increasing the efficiency of public administration, the full development of the political system, ensuring stability, protection of democratic values and human and civil rights and freedoms, civil society development.

Анжела Мнацакян
ВОЕННАЯ ПОЛИТИКА РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИИ КАК ГАРАНТИЯ
УКРЕПЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ

Ключевые слова: *структура обороны, реформы в сфере обороны, военная политика, международные договоры и сотрудничество*

Безопасность и существование Республики Армения зависят от правильной и эффективной военной политики. Поэтому военную политику следует рассматривать как науку с точки зрения обширных исследований и преподавания в учебных заведениях и как необходимый элемент обеспечения национальной безопасности, требующий разработки более серьезных мер. В контексте укрепления государственности целями военной цивилизации являются: повышение эффективности государственного управления, полное развитие политической системы, обеспечение стабильности, защита демократических ценностей, прав и свобод человека и гражданина, развитие гражданского общества.

47. **Մարկոսյան Արմեն** - «Եվրասիա» միջազգային համալսարանի դասախոս, տ.գ.թ.
Markosyan Armen – Lecturer of «Eurasia» International University, Candidate of Economic Sciences
Маркосян Армен - преподаватель международного университета «Евразия», к.э.н.
E-mail: amarkosyan@rgs.am
48. **Մարկոսյան Մանուշակ** – Համբուրգի համալսարանի ասպիրանտ (բ.Համբուրգ, Գերմանիա)
Markosyan Manushak – PhD student of Hamburg University (Hamburg, Germany)
Маркосян Манушак - аспирант Университета Гамбурга (г.Гамбург, Германия)
E-mail: mmarkosyan@gmx.net
49. **Մարտիրոսյան Արթուր** - ՀՀ ՊԿԱ մագիստրոս, Մասիս քաղաքի քաղաքապետի օգնական
Martirosyan Artur - Master of PAA RA, assistant to the mayor of Masis city
Мартиросян Артур - магистр АГУ РА, помощник мэра города Масис
E-mail: artur.martirosyan92@gmail.com
50. **Մինասյան Նելլի** - Խ.Արզյանի անվան Հայաստանի պետական մանկավարժական համալսարանի (ՀՊՄՀ) դասախոս, պ.գ.թ., դոցենտ
Minasyan Nelli - Lecturer of Armenian State Pedagogical University (ASPU) after Khachatur Abovyan, Candidate of History, Associate Professor
Минасян Нелли - преподаватель Армянского государственного педагогического университета (АГПУ) им. Хачатура Абовяна, к.и.н., доцент
E-mail: minasyan.nelly@mail.ru
51. **Մնացականյան Անժելա** - ԵՊՀ հայցորդ
Mnatsakanyan Anzhela - PhD student of YSU
Мнацаканын Анжела- соискатель ЕГУ
E-mail: anzhelamnatsakanyan91@gmail.com
52. **Մնացականյան Արփինե** - ՀՊՏՀ հայցորդ, ԱԵԳՄՄ անդամ
Mnatsakanyan Arpine - PhD student of ASUE, member of UYSSA
Мнацаканын Арпине - соискатель АГЭУ, член ОМУСА,
E-mail: arpine1787@mail.ru
53. **Մնացականյան Լիդա** - ՀՈՀ ասպիրանտ և դասախոս
Mnatsakanyan Lida - PhD student and Lecturer of ARU
Мнацаканын Лида – преподаватель и аспирант РАУ
E-mail: mnatsakanyan.lida@gmail.com
54. **Չալիկյան Անահիտ** – ԵՊՀ մագիստրոս
Chalikian Anahit - Master of YSU
Чаликян Анаит – магистр ЕГУ
E-mail: anachalikian@gmail.com
55. **Չիչոյան Լիլիթ** - ՀՀ ՊԿԱ ասպիրանտ
Chichoyan Lilit - PhD student of PAA RA
Чичоян Лилит - аспирант АГУ РА
E-mail: lilitch@mail.ru

- Գուրգեն Սիմոնյան.** Արցախի Հանրապետության պետական ապարատի զարգացման հեռանկարները երկպալատ օրենսդիր իշխանությամբ հայկական դաշնային պետության կազմում.....186
Gurgen Simonyan. The Perspectives of the Development of the State Apparatus of the Republic of Artsakh in the Armenian Federal State with Bicameral Legislative Structure.
- Գурген Симонян.** Перспективы развития государственного аппарата Республики Арцах в составе федеративного армянского государства с двухпалатным органом законодательной власти
- Մամիկոն Մարգարյան.** Համագործակցության մշակույթը՝ որպես ազգային անվտանգության ապահովման գործընթաց.....193
Mamikon Margaryan. Cooperation Culture as Process of Providing of the National Security
- Мамикон Маргарян.** Культура сотрудничества как процесс обеспечения национальной безопасности
- Ռոբերտ Ղևոնդյան.** Զաղաքացիական հասարակության զարթոնքը՝ թավշյա հեղափոխության համատեքստում.....201
Robert Ghevondyan. Civil Society Awakening in the Context of Velvet Revolution
- Роберт Гевондян.** Расцвет гражданского общества в контексте бархатной революции
- Սերգեյ Վարդազարյան.** Ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորման առանձնահատկություններն ու հեռանկարները.....205
Sergey Vardazaryan. Peculiarities and Prospects of the Karabakh Conflict Arrangement
- Сергей Вардазарян.** Особенности и перспективы урегулирования карабахского конфликта
- Անժելա Մնացականյան.** ՀՀ ռազմական քաղաքականությունը, որպես պետականության ամրապնդման երաշխիք.....212
Anzhela Mnatsakanyan. Military Policy of the Republic of Armenia as Guarantee of Strengthening State
- Анжела Мнацакянян.** Военная политика Республики Армении как гарантия укрепления государственности
- Լիլիթ Չիչոյան.** Կառավարող ընտրանու պատասխանատվությունը երիտասարդության քաղաքական սոցիալականացման գործընթացում.....217
Lilit Chichoyan. The Responsibility of Ruling Elite in the Process of Youth Political Socialization
- Лилит Чичоян.** Ответственность правящей элиты в процессе политической социализации молодежи
- Մանե Աթիկյան.** Երիտասարդության քաղաքական սոցիալականացումը՝ որպես լիդերության գործառույթ.....222
Mane Atikyan. Political Socialization of Youth as a Function of Leadership
- Мане Атикян.** Политическая социализация молодежи как функция лидерства
- Մարգարիտ Պետրոսյան.** Միջնորդների դերը անլուծելի հակամարտությունների կարգավորման գործընթացում: Արցախի դեպքը.....228
Margarit Petrosyan. The Role of Mediators in the Process of Conflict Resolution: The Case of Artsakh
- Маргарит Петросян.** Роль посредников в процессе урегулирования неразрешимых конфликтов на примере Арцаха